

Utveckla kvalitetsregister för utbildningssektorn

Bättre tillgång till data krävs för bättre forskningsstöd

Digitaliseringen i skolan har pågått under en längre tid, men eftersom utvecklingen sker i regi av oberoende enskilda skolhuvudmän har det varit svårt att överblicka utvecklingen och på ett systematiskt sätt i större skala undersöka vilka effekter olika insatser ger. Det råder oklarhet om både mål och definitioner av centrala begrepp som digital kompetens.

Regeringens digitaliseringsstrategi från 2017 ställer ytterligare krav på skolhuvudmännen att utveckla digital infrastruktur och följa upp effekterna av sina insatser. Detta ökar behovet av att möjliggöra uppföljning.

Det råder generellt brist på jämförbara data inom skolsektorn då det gäller kopplingen mellan metoder och resultat. Detta medför att en skolas resultat ofta tillskrivs enskilda lärare. Även om läraren givetvis är en central person är också faktorer på systemnivå – både skol- och huvudmannanivå – såsom arbetsmetoder, infrastruktur, verksamhetsstyrning, spridning av innovationer, och uppföljning viktiga.

Digitalisering är en dyr och riskfylld investering

Digitalisering är en mycket dyr omställning, och forskning visar att den inte nödvändigtvis leder till goda resultat. Digitalisering är ett förändringsprojekt och vinsterna kommer bara till den som kan göra sina verksamhetsprocesser mer effektiva. Digitalisering medför generellt en ökad formalisering av alla verksamheter eftersom en allt större del av arbetet utförs med tekniska verktyg och därmed styrs av deras struktur. Val av tekniska verktyg och metoder blir därför viktiga. De som kan tänka framåt och förändra sin verksamhet lyckas medan de som "asfalterar kostigar" – alltså tillsätter digital teknik till mindre effektiva arbetsmetoder – bara får en dyrare och klumpigare verksamhet.

Eftersom skolans digitalisering ska genomföras av ett stort antal skolhuvudmän enskilt finns stor risk att likvärdigheten i skolan försämras dramatiskt – en del skolhuvudmän kommer att lyckas väl medan andra misslyckas.

Det är därför angeläget att skapa möjligheter för att följa upp digitaliseringen. För att åstadkomma det krävs mer forskning, inte bara inom pedagogik utan också sådant som effektiv teknikanvändning, processutveckling, förändringsledning, innovationsspridning, kvalitetsstyrning, m.m.

Under de "rådslag" som SKL bedrivit under hösten 2018 för att samla in underlag för att implementera digitaliseringsstrategin har det tydligt framkommit ett behov av både mer forskning och att lärare själva deltar i forskningsarbete i samarbete med akademien.

Detta är viktigt för att forskningsresultat i större utsträckning ska komma skolan till del, men det är också viktigt att den forskning som bedrivs är av god kvalitet. Ett kvalitetsproblem med existerande forskning om skolverksamhet är att den oftast bedrivs i form av små fallstudier eller experiment med nya pedagogiska metoder. Sådan forskning kan ge goda resultat i vissa avseenden men det är mycket svårt att generalisera resultaten, och därmed

också svårt att sprida effektiva metoder. *Det behövs därför också kvantitativ forskning som kan beskriva och analysera utvecklingen i ett nationellt perspektiv.*

För att kunna bedriva sådan forskning behövs möjligheter att få fram data. Digitaliseringen ger stora möjligheter att rent tekniskt sammanställa stora mängder data från olika källor, men för att detta ska vara meningsfullt måste data vara jämförbara. Detta är ett stort problem inom skolektorn där datainsamling är spridd på ett mycket stort antal skolhuvudmän och bara till mindre del följer gemensamma standarder avseende såväl definitioner av begrepp och frågeställningar som datainsamlingsmetoder.

Inom vården har under många år sådan forskning underlättats enormt genom tillkomsten av kvalitetsregister – idag finns ett hundratal. Dessa register har dels underlättat forskning genom att göra data tillgänglig, dels bidragit till att datainsamling om vårdverksamhet blivit mer strukturerad vilket sin tur lett till bättre kvalitet i forskningen eftersom datakvaliteten blivit högre över tid. Sammantaget har det lett till att verksamheternas kvalitet kunnat utvecklas.¹

Vårdens kvalitetsregister – en beprövad modell som skolan kan ta efter

För att den stora och riskfyllda investering som skolans digitalisering innebär inte ska misslyckas krävs effektiv uppföljning av utvecklingen. Ett viktigt steg i den riktningen vore att skolektorn följer vårdens modell och inrättar kvalitetsregister. Att utveckla sådana tar relativt lång tid och kräver samarbete mellan flera aktörer, akademi, skolmyndigheter, forskare, skolhuvudmän, skolans professioner, och kanske forskningsråden. Det är därför angeläget att påbörja utvecklingen snarast, rimligen genom ett mindre antal försöksverksamheter inom prioriterade områden.

Det finns ett flertal områden där kvalitetsregister skulle kunna vara till nytta. En del kan bygga på existerande data, andra kan byggas upp på data som den pågående digitaliseringen kan göra tillgängliga. På ytterligare andra områden skulle registren kunna fungera som drivkraft för att standardisera data för att göra det möjligt att bedriva forskning och utveckling.

Ett exempel på det förra är de bedömningar av elevernas prestationer som görs både formativt och summativt genom skolåren utifrån lokalt utformade bedömningskriterier ("bedömningsmatriser") som är kopplade till läroplanerna. En likvärdig skola innebär att bedömning bör ske likartat över hela landet. Jämförelser av både kriterier och lärarnas bedömningar mellan olika skolor och över tid skulle kunna ge värdefull information om likvärdigheten i detta avseende. Det skulle också kunna användas formativt genom att ge lärare och rektorer ett jämförande perspektiv på sitt eget arbete.

Data om detta finns redan idag på många skolor och sträcker sig i många fall 10 år eller mer bakåt i tiden. Data skulle kunna användas utan att avslöja identiteten på vare sig lärare eller elever.

Andra exempel på data som finns men inte insamlas eller sammanställs på ett sätt som gör att man kan koppla insatser till effekter i ett nationellt perspektiv är

- Olika stödåtgärder som sätts in för exempelvis elever med någon diagnos.

---

¹ <http://www.kvalitetsregister.se/forbattravarden.67.html>

- De relativt stora undersökningar som Skolverket gör om digitalisering (hittills ”uppföljning av it-användning och it-kompetens”, framöver uppföljning av digitaliseringsstrategin).
- Data om faktorer som kan ha betydelse för elevers resultat, såsom närvaro/frånvaro på lektioner.
- Data kopplade till arbetsmiljö och arbetsvillkor, exempelvis närvaro, frånvaro, personalomsättning m.m.

Ett exempel på nya användbara data är digitala prov.

Digitala prov medför att inte bara provresultat utan också data om lärarnas bedömningar kan samlas in. Idag rättar lärarna ofta sina egna elevers prov. Detta är i sig ett problem av flera skäl, och kontrollrättningar har också visat att bedömningarna av samma prov skiftar kraftigt.

När proven genomförs digitalt skulle elevernas prov kunna distribueras slumpmässigt till olika lärare och proven därmed rättas utan personlig bindning. Dessutom skulle man kunna mäta skillnaderna i bedömning genom att låta ett urval av prov rättas av två eller flera av varandra oberoende lärare.

Resultatet skulle också kunna användas formativt. För att på sikt minska skillnaderna skulle mätningarna av bedömningarna kunna presenteras för lärarna på ungefär samma sätt som ”Öppna jämförelser” idag fungerar på huvudmannanivå: Varje lärare skulle kunna se hur hens bedömningar relaterar till genomsnittet i landet. Eftersom proven skulle fördelas till lärarna slumpmässigt borde bedömningarna vara relativt lika – kvaliteten på det urval av prov en lärare får att bedöma kommer med tiden att närma sig det nationella genomsnittet. En lärare som då upptäcker att hen regelmässigt ligger mycket under eller över den genomsnittliga bedömningen kommer då att börja fundera över hur detta kommer sig. Hen kommer också att anpassa sin bedömning till genomsnittet.

En tredje typ av register skulle kunna knytas till metodutveckling i olika skolämnen. Forskning om didaktik är hittills huvudsakligen kvalitativ och därmed inte generaliserbar i större grad. Återigen med vården som förebild skulle kvalitetsregister kunna utvecklas inom olika skolämnen så att effekter av användning av olika undervisningsmetoder kunde utvärderas kvantitativt. Denna typ av register vore mycket angelägen, men ett problem är att skolan generellt inte är så metodmedveten som vården, utan i stället tenderar att beskriva god undervisning som en personlig egenskap hos läraren. Det krävs därför en del arbete att få fram data. Inom vissa avgränsade områden där metodmedvetenheten sannolikt är relativt hög, som exempelvis läsning och skrivning på lägre stadier, borde det vara möjligt att påbörja en utveckling.

Fördelar för alla

En förutsättning för att kunna utveckla kvalitetsregister är att alla berörda parter upplever någon fördel av dem. Närmast berörda är förstås skolpersonal och skolhuvudmän, men som ansvarig för skolsystemets kvalitet och forskningsanknytning har staten ett ansvar. Nedanstående tabell visar de fördelar som kvalitetsregister skulle kunna medföra för de olika aktörerna.

Aktör	Fördelar
Lärare	Enklare tillgång till forskningsresultat Ökad kunskap om olika metoders effekter (exemplet metodutveckling) Direkt återkoppling på sitt arbete (exemplet digitala prov)
Rektorer	Ökad kunskap om hur skolan ligger till jämfört med andra skolor Bättre underlag för att bedöma hur skolan ska utvecklas, exempelvis vilken kompetensutveckling, metodförändring eller annat som behövs.
Skolhuvudmän	Ökad kunskap om hur skolan ligger till jämfört med andra skolhuvudmän Bättre underlag för att bedöma hur skolan ska utvecklas, exempelvis vilka förändringar i infrastruktur eller styrsystem som kan behövas för att få en effektivare verksamhet.
Forskare	Bättre tillgång till data och därmed bättre forskningsresultat
Staten/Skolverket	Mer och bättre forskning om skolans utveckling kan bedrivas av fler aktörer. Dessa resultat kan Skolverket bidra till att sprida.

...men också utmaningar

Data är nödvändiga för att kunna bedriva forskning. Som beskrivits ovan är det i många fall en utmaning att få fram data. De är utspridda på en stor mängd ägare/skolhuvudmän, standardiseringen av data är generellt låg och behöver utvecklas vilket kan kräva både att åstadkomma mer gemensamma definitioner och att koppla ihop olika tekniska system. Integritet och anonymitet är också frågor på utmaningsagendan. Men alla sådana frågor har lösningar, det är i huvudsak fråga om att vara överens om att nyttan överstiger kostnaden för det arbete som behöver göras.

Det möjligen största problemet är därför att kostnader och vinster kanske inte alltid kommer på samma ställe. Om exempelvis ett existerande kommunalt register behöver byggas ut på något sätt för att kunna leverera data till ett nationellt register kommer notan sannolikt att hamna hos kommunen medan nyttan – bättre forskning – dels kommer långt senare, dels först till någon forskare, därefter kanske till lärare – inte bara i den egna kommunen – som kan dra nytta av resultaten. Någon ekonomisk återbäring till kommunen som gjorde investeringen kommer knappast att kunna spåras.

Därför är det viktigt att arrangemangen kring kvalitetsregister görs på sätt som ger alla något utbyte.